

Polskie Towarzystwo Geologiczne i Państwowy Instytut Geologiczny – sto lat symbiozy

Stanisław Wołkowicz¹

Polish Geological Society and the Polish Geological Institute – a hundred years of symbiosis. Prz. Geol., 70: 278–281.

Abstract. As early as at the beginning of the 20th century, outstanding Polish geologists associated with the Academy of Arts and Sciences, operating in the Austrian Partition, developed concepts for the development of geology in independent Poland. As soon as independence became a fact, the Polish Geological Institute was established, and a little later – the Polish Geological Society. The specific goals of these institutions were different, but the overriding goal – the development of Polish geology and the geological community – was common. PGI and PGS interacted very closely with each other. PGI employees for many years played an important role in the Society's structure, including the function of the President. They initiated the establishment of regional branches, and were always scientifically active, presenting a significant percentage of scientific lectures prepared as part of PGS activities. They were the organizers or co-organizers of a significant part of the PGS Congresses, and in most cases of the post-war history, PGI was the publisher of the Congress Guides. The symbiosis of these two important institutions served both themselves and Polish geology as a whole.

Keywords: Polish Geological Society, Polish Geological Institute, history of geosciences

Rzeczą oczywistą w życiu naukowym jest wymiana poglądów i nieskrępowana dyskusja naukowa. Ta prosta zasada spowodowała powołanie różnego rodzaju towarzystw naukowych, bo lepiej dyskutować w gronie fachowców i ludzi zainteresowanych daną dziedziną nauki, niż pisać dzieła i latami oczekiwać na rezonans. Od

tej reguły nie odbiega również środowisko geologów. Pierwsze geologiczne towarzystwa naukowe zaczęły powstawać stosunkowo późno, bo dopiero w pierwszej połowie XIX w.: *Geological Society of London* powstało w 1807 r., a *Société Géologique de France* – w 1830 r. W innych państwach utworzono je jeszcze później: włoska

¹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; stanislaw.wolkowicz@pgi.gov.pl

Società Geologica Italiana powstała w 1881 r., amerykańskie *Geological Society of America* w 1888 r., a austriackie *Österreichische Geologische Gesellschaft* – w 1907 r. Co ciekawe, geologiczne towarzystwa naukowe czasami powstawały wcześniej niż służby geologiczne (Wielka Brytania, Włochy, USA), a czasami wiele lat później (Austria).

Brak własnego państwa aż do zakończenia I wojny światowej spowodował, że Państwowy Instytut Geologiczny mógł powstać jako służba geologiczna państwa dopiero w 1919 r., niezwłocznie po odzyskaniu niepodległości. Jednak grono wybitnych polskich geologów pracujących w warunkach Polski rozbiorowej snuło koncepcje organizacyjne i tworzyło dalekosiężne plany odnoszące się do potrzeby organizacji życia geologicznego w odrodzonej Polsce. Byli oni przekonani o tym, że spełnią się ich marzenia. Ze względów oczywistych plany takie mogły być przygotowywane jedynie w zaborze austriackim, w którym Polacy mieli stosunkowo najwięcej praw i swobody działania. Najsilniejszym ośrodkiem naukowym był Kraków. Gdy spojrzymy na listę inicjatorów powołania do życia Państwowego Instytutu Geologicznego i Polskiego Towarzystwa Geologicznego, to znajdziemy tam te same nazwiska: Władysław Szajnocha, Józef Morozewicz, Józef Grzybowski i Jan Nowak. Kluczową osobą był profesor W. Szajnocha, kierujący Gabinetem Geologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (Maślankiewicz, 1971; Peryt, 2019). To szacowne grono uznało, że sprawą najpilniejszą jest powołanie państwowej służby geologicznej, a założenie towarzystwa naukowego miało drugorzędne znaczenie. Kierowano się zasadą: obowiązek – najpierw, przyjemność – później.

Organizacje o charakterze towarzystw naukowych funkcjonowały na ziemiach polskich prawie przez cały XIX w. Działały one bardzo aktywnie, a tematyka historii naturalnej była dość często prezentowana na posiedzeniach naukowych. Do najpoważniejszych tego typu inicjatyw należy zaliczyć Towarzystwo Warszawskie Przyjaciół Nauk (TWPN), funkcjonujące w latach 1800–1832. Jego aktywnym uczestnikiem był Stanisław Staszic, który był prezesem towarzystwa w latach 1808–1825. Na potrzeby tego towarzystwa wybudował on na Nowym Świecie w Warszawie obiekt nazywany Pałacem Staszica, w którym miał również swoją pierwszą siedzibę Państwowy Instytut Geologiczny. Odczyty z posiedzeń towarzystwa były publikowane w *Rocznikach TWPN*, w tym również odczyty Staszica, które po zebraniu i korekcie zostały wydane w 1815 r. w postaci dzieła *O ziemiordztwie Karpatwo i innych gor i rownin Polski*. Upadek powstania listopadowego (21.10.1831 r.) położył kres działalności tego towarzystwa. Nieco młodsze było Towarzystwo Naukowe Krakowskie (TNK), powołane w 1815 r., które ściśle współdziałało z Uniwersytetem Jagiellońskim. Jego rektorzy byli prezesami TNK. W okresie 1852–1857 działalność TNK została zawieszona; po reaktywacji TNK działało pod nazwą Cesarsko-Królewskiego Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. W prawie całym okresie działalności towarzystwo to wydawało *Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego z Uniwersytetem Krakowskim Połączonego*. Publikował tam swoje prace jeden z najwybitniejszych geologów XIX w. – Ludwik Zejszner. W 1872 r. towarzystwo to zostało przekształcone w Akademię Umiejętności (AU), której zasługi dla rozpoznania budowy geologicznej Polski trudno przecenić (Alexandrowicz, 2008). W środowisku AU powstawały prawie wszystkie najważniejsze koncepcje, które doprowadziły do powołania w odrodzonej Polsce

zarówno Państwowego Instytutu Geologicznego, jak i Polskiego Towarzystwa Geologicznego, łącznie z wyraźnym rozgraniczeniem obszarów działania tych instytucji.

Pierwszy statut PIG wyraźnie precyzował zadania tego instytutu jako służby państwowej (Peryt, 2019):

- badanie budowy geologicznej Polski;
- układanie i wydawanie map geologicznych;
- badanie minerałów i skał użytecznych;
- wykonywanie badań hydrogeologicznych;
- wykonywanie badań geologicznych zgodnie z zamierzeniami gospodarczymi władz państwowych i przedsiębiorczości prywatnej;
- tworzenie i kompletowanie zbiorów oraz ogłaszanie sprawozdań z czynności instytutu;
- i wydawanie publikacji naukowych.

Sprawy surowcowe, a szerzej ujmując – gospodarcze, miały priorytet w pracach PIG (Piwocki i in., 2004). W pierwszym statucie Polskiego Towarzystwa Geologicznego, przedstawionym przez W. Szajnochę, za główny cel działania towarzystwa uznano: *zjednoczenie polskich geologów do współpracy nad postępem geologii w Polsce, a w szczególności nad poznaniem najdokładniejszym budowy geologicznej wszystkich ziem polskich*. Formami działalności miały być stałe, comiesięczne zebrania, roczne wędrowne zebrania wszystkich członków, publiczne wędrowne wykłady celem popularyzowania w Polsce geologii i nauk pokrewnych, pomoc fachowa udzielana czynnikom prowincjonalnym w zakładaniu lokalnych zbiorów oraz muzeów geologicznych i górniczych, a także wydawnictwa naukowe towarzystwa (Maślankiewicz, 1971). Położenie nacisku na *zjednoczenie polskich geologów* znakomicie wpisywało się w działalność ówczesnego państwa polskiego, którego zadaniem było scalenie w jeden organizm trzech różnych systemów organizacyjnych, gospodarczych i innych, funkcjonujących w trzech zaborach. Wydaje się, że dla założycieli PTGeol było oczywiste, że jego członkami będą wszyscy geolodzy w Polsce. W opisie Walnego Zebrania PTGeol, które odbyło się w dniu 24 kwietnia 1921 r., znajduje się stwierdzenie, że odbyło się z udziałem geologów krakowskich, jak i przybyłych spoza Krakowa, a przede wszystkim z Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, oraz inżynierów górniczych z Wieliczki i Bochni jako też Zagłębia Węglowego, a także przedstawicieli przemysłu naftowego (Maślankiewicz, 1971).

WSPÓŁPRACA ORGANIZACYJNA

Rozważając związki PTGeol z PIG trudno abstrahować od personaliów. We władzach PTGeol prym wiedli zwykle pracownicy wyższych uczelni, których z upływem czasu było coraz więcej. Przyglądając się bliżej ich życiorysom zobaczymy, że przepływ osób pomiędzy instytucjami geologicznymi (PIG, wyższe uczelnie, później również PAN) był bardzo duży. Analizując tylko osoby prezesów towarzystwa (Sikora i in., 2022): Karol Bohdanowicz związany był zarówno z Akademią Górniczą, jak i PIG, którego był dyrektorem; Jan Nowak w czasie powoływania PTGeol był pracownikiem PIG; Stefan Czarnocki to wieloletni pracownik i dyrektor PIG; Marian Książkiewicz był związany z uczelniami krakowskimi, ale przez wiele lat kierował Oddziałem Karpackim PIG; Henryk Świdziński, kojarzony głównie z AGH, przez ponad 20 lat – większość swojego zawodowego życia – był pracownikiem PIG. Prezesami PTGeol byli Andrzej Ślącza i w czasach nam bliższych Adam Gasiński, którzy swoje kariery zawodowe rozpo-

czyniali w PIG, a obecny prezes, Tadeusz Peryt, nieomal całe swoje życie zawodowe jest związany z PIG.

Jeszcze ściślejsze relacje pomiędzy PIG i PTGeol istnieją na poziomie oddziałów terenowych. Niektóre oddziały PTGeol zostały założone przez pracowników oddziałów terenowych PIG i właściwie przy nich funkcjonują. Utworzenie Oddziału Górnośląskiego PTGeol zostało zainicjowane przez Czesława Poborskiego, pracownika naukowego Politechniki Gliwickiej, który był pierwszym przewodniczącym tego oddziału, ale wszyscy pozostali jego szefowie rekrutowali się z pracowników Oddziału Górnośląskiego PIG. Trudno sobie wyobrazić działalność PTGeol na Górnym Śląsku bez takich osób, jak Zdzisław Dembowski, Karol Bojkowski, Andrzej Różkowski, Stanisław Bukowy, Józef Porzycki czy Jadwiga Ślusarz. Osoby te przez wiele lat przewodniczyły Górnośląskiemu Oddziałowi PTGeol, który działa w siedzibie oddziału instytutu, i aktywnie organizowały jego życie naukowe (Labus i in., 2022).

W podobny sposób w 1963 r., z inicjatywy Czesława Żaka, utworzono oddział PTGeol w regionie świętokrzyskim, mającym fundamentalne znaczenie dla polskiej geologii, który był przedmiotem badań wielu wybitnych polskich geologów. Aktywnymi członkami Oddziału Świętokrzyskiego PTGeol byli tak znamienici geolodzy, jak Zbigniew Rubinowski, Halina Żakowa czy Jerzy Gągol. Zbigniew Rubinowski był też inicjatorem utworzenia w 1990 r. Sekcji Sozologicznej PTGeol (Fijałkowska-Mader, 2022).

W Szczecinie, z inicjatywy geologa wojewódzkiego Eugeniusza Koziola, już w 1959 r. utworzono koło PTGeol, które w 1971 r. przekształcono w Oddział Szczeciński towarzystwa. Zawsze aktywni byli w nim pracownicy Oddziału Pomorskiego PIG – najmniejszego z oddziałów instytutu. W czasie 63 lat działalności PTGeol w Szczecinie siedziba towarzystwa wędrowała po tym mieście, ale najdłużej mieściła się w oddziale PIG – prawie 50 lat (Piotrowski, Sydor, 2022).

W Oddziale Krakowskim PTGeol, mateczniku, wpływy akademików zawsze były znaczące, ale nie sposób nie odnotować faktu, że najdłużej – prawie 20 lat (1979–1998) – funkcję przewodniczącego tego oddziału sprawowała Danuta Poprawa z Oddziału Karpackiego PIG (Waśkowska i in., 2022).

W Warszawie oddział PTGeol utworzono już w 1923 r. Pierwszym jego przewodniczącym został Jan Lewiński, którego w 1928 r. zastąpił Jan Czarnocki. Dalsza przedwojenna historia oddziału nie jest dobrze udokumentowana (Ploch, 2022). W okresie powojennym pracom Oddziału Warszawskiego PTGeol przewodniczyli przede wszystkim pracownicy akademicy Wydziału Geologii UW. Do tego grona należy wliczyć również Jana Samsonowicza, który w okresie międzywojennym oraz częściowo w czasie okupacji był związany z PIG. Jednakże od 2006 r. do dzisiaj oddział ten jest kierowany przez osoby związane z PIG (Włodzimierz Mizerski i Izabela Ploch) lub z obydwoma wspomnianymi jednostkami naukowymi Warszawy (Krzysztof Szamałek).

WSPÓLPRACA NAUKOWA

Niezwykle trudno jest rozdzielić działalność naukową, prowadzoną przez poszczególnych członków PTGeol na rzecz towarzystwa, od tej prowadzonej w ramach swoich obowiązków służbowych dla pracodawcy. Najpospolitszymi formami działalności towarzystwa, co jest zapisane w statucie, są referaty naukowe i coroczne zjazdy. Te formy działania zostały obszernie przedstawione w wielu arty-

kułach zawartych w tym tomie. Podsumowując, referatów naukowych w okresie 100 lat funkcjonowania PTGeol wygłoszono zapewne kilka tysięcy, z czego duży procent był autorstwa lub współautorstwa pracowników PIG. Jednak najbardziej zauważalny jest instytucjonalny wkład PIG w organizację corocznych zjazdów PTGeol.

W okresie międzywojennym zjazdy PTGeol były organizowane przez samo towarzystwo, a wycieczki terenowe miały charakter autorski. Udział pracowników PIG w różnego rodzaju wydarzeniach PTGeol ściśle łączy się z aktywnością Oddziału Warszawskiego, który ukonstytuował się już w 1923 r. (Ploch, 2022). Na szczególną uwagę zasługuje to, że o przygotowanie pierwszego zjazdu PTGeol, który odbył się w dniach 21–24.08.1921 r., poproszono Jana Czarnockiego, związanego z PIG od jego powstania w 1919 r. (Goetel, 1923). Poprowadził on wszystkie wycieczki w okolicach Kielc, a więc po terenie, który znał znakomicie, bo przecież w 1919 r. instytut jako pierwszą publikację wydał *Mapę geologiczną środkowej części Gór Świętokrzyskich* jego autorstwa. Geolodzy PIG: Stefan Czarnocki, Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki i Arnold Sarjusz-Makowski, przygotowali 6. zjazd, który odbył się w 1925 r. w Katowicach. W kolejnych latach należy odnotować udział Wawrzyńca Teisseyre'a w prowadzeniu wycieczki w ramach zjazdu, który odbył się w terminie 2–7.07.1924 r. we Lwowie, a jego tematyką była geologia Podola i Karpat fliszowych. W latach 1929 i 1930 zjazdy PTGeol były organizowane w Szczawnicy i Zakopanem, a ich tematyka była poświęcona budowie geologicznej pienińskiego pasa skałkowego i Tatr. Wycieczki terenowe były przygotowane m.in. przez Ferdynanda Rabowskiego i Ludwika Horwita. Komitetami organizacyjnymi w obydwu przypadkach kierował Walery Goetel. W 1933 r. zjazd odbył się w Sandomierzu i Spale, jego tematyka została poświęcona geologii ziemi sandomierskiej. Wycieczki prowadzili m.in. Jan Samsonowicz i Czesław Kuźniar. W kolejnym roku zjazd odbywał się w Worohcie i Jaremcze, był poświęcony budowie geologicznej Karpat Wschodnich, Czarnohorze i Pokuciu, a wycieczki terenowe przygotowali m.in. Bohdan Świdorski, Bolesław Bujalski i Henryk Teisseyre, późniejszy twórca i dyrektor Oddziału Dolnośląskiego PIG. Z tego okresu warto jeszcze odnotować zjazd z 1937 r., który odbył się w Zaleszczykach i obejmował tematykę skał paleozoiku i mezozoiku płyty Podola. Zjazd ten był zorganizowany pod kierunkiem Jana Samsonowicza.

W okresie międzywojennym głównym sponsorem działalności wydawniczej PTGeol był Wydział Nauki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

W okresie po II wojnie światowej środowisko związane z PTGeol szybko się zorganizowało i pierwszy powojenny zjazd odbył się w lipcu 1946 r. w Solicach (Szczawno Zdrój) na Dolnym Śląsku. W kolejnym roku zjazd zorganizowano w regionie najbardziej ulubionym przez polskich geologów (Górach Świętokrzyskich), a głównym organizatorem i przewodnikiem wycieczek był niestrudzony Jan Czarnocki, w owym czasie dyrektor PIG. Opracowany na potrzeby tego zjazdu przewodnik po raz pierwszy został wydany przez PIG. W 1953 r. zjazd PTGeol zorganizował nowo powołany Centralny Urząd Geologii, jako naradę państwowej służby geologicznej. Narada ta odbyła się w Warszawie, a jej tematem był mezozoik północno-wschodniego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich i jego znaczenie gospodarcze. Redaktorem przewodnika został Władysław Pożaryski. Należy zauważyć, że w dalszej historii liczne zjazdy były dość ściśle związane z problematyką surowcową poszczególnych

regionów Polski. Z reguły w tych przypadkach głównym organizatorem naukowym był PIG, często przy współudziale AGH i jakiegoś branżowego przedsiębiorstwa górniczego. Dotyczy to na przykład takich zjazdów, jak odbywający się w 1964 r. w Katowicach, zorganizowany przez Oddział Górnośląski PIG i AGH, który był poświęcony tematyce surowcowej Górnośląskiego Zagłębia Węglowego (węgiel kamienny, rudy Zn-Pb). W kolejnym roku zjazd odbył się w Tarnobrzegu i był poświęcony tematyce złóż siarki. Jego głównym organizatorem był Stanisław Pawłowski. W 1970 r. zjazd był poświęcony geologii i surowcom mineralnym Lubelszczyzny i był nieomal w całości przygotowany przez pracowników Oddziału Górnośląskiego PIG. Suwałki dwukrotnie gościły zjazdy PTGeol: w 1973 r. głównymi organizatorami byli Jerzy Znosko i Andrzej Ber, a 20 lat później zjazd przygotowali Wacław Ryka, Janina Wiszniewska i Tomasz Krzywicki (wszyscy z PIG). W obydwu przypadkach, oprócz spektakularnej geologii czwartorzędu tego regionu, tematem wielu referatów były zagadnienia surowcowe. Problematyka surowcowa powiązana z geologią regionalną była też kanwą zjazdu w 2005 r., który odbył się w Rudach k. Rybnika. Jego organizatorami w głównej mierze byli pracownicy Oddziału Górnośląskiego PIG, a materiały konferencyjne ukazały się pod redakcją Janusza Jureczki (PIG), Zbigniewa Buły (PIG) i Jerzego Żaby (Uniwersytet Śląski). Podobnej tematyce poświęcono również zjazd odbywający się w 2013 r. w Ustroniu, którego głównymi organizatorami byli Rafał Sikora, Janusz Jureczka i Michał Krobicki z Oddziału Górnośląskiego PIG.

W Górach Świętokrzyskich, oprócz zjazdu w 1947 r., zorganizowano jeszcze kilka takich wydarzeń i przeważnie udział pracowników PIG był w nich dominujący. Organizacji zjazdu w 1962 r., którego tematyka dotyczyła geologii paleozoiku regionu świętokrzyskiego, przewodniczył Czesław Żak. Zjazdowi zorganizowanemu w 1976 r. w Starachowicach przewodniczył Władysław Pożaryski. W 1982 r. w Kielcach miał miejsce kolejny zjazd PTGeol, zorganizowany przez zespół pod kierownictwem Czesława Żaka. Zjazd w 2006 r. w Ameliówce k. Kielc był współorganizowany przez PIG i Wydział Geologii UW, a na przewodniczącego komitetu organizacyjnego wybrano Jana Prażaka. Również kolejny, i jak na razie ostatni, zjazd w Górach Świętokrzyskich (2015 r.), został zorganizowany przez te same instytucje, a przewodniczącą komitetu została Izabela Ploch.

Zjazdy na obszarze Karpat zwykle były organizowane przez krakowskie środowisko akademickie, ale udział pracowników PIG był istotny. W 1961 r. zjazd odbył się w Sanoku, a przewodniczącym komitetu organizacyjnego był Stanisław Wdowiarz, w 1977 r. (w Załużu k. Sanoka) przewodniczącym był Andrzej Ślącza, a jego zastępczynią – Danuta Poprawa. Zjazd w 1986 r. poświęcono geologii pienińskiego pasa skałkowego, jego organizacji przewodniczył Krzysztof Birkenmajer, wspierany przez Danutę Poprawę, która była współorganizatorką kolejnych zjazdów w 1988 r. (w Karpatach Przemyskich) oraz w 1989 r. (w Krakowie). W organizację zjazdu w Szczyrku w 1996 r. byli zaangażowani Wojciech Rączkowski, Tomasz Malata i Danuta Poprawa z Oddziału Karpackiego PIG.

W opracowaniu programów zjazdów odbywających się na terenie Pomorza zawsze aktywnie uczestniczyli pracownicy Oddziału Geologii Morza PIG i Oddziału Pomorskiego. W komitetach organizacyjnych udzielali się: Włodzimierz Krocza (1972, Cetniewo), Ryszard Dadlez, Ryszard Dobracki i Wacław Ryka (1983, Szczecin), Józef E. Mojski, Krzysztof Jaworowski i Joanna Zachowicz (1990,

Gdańsk), Maria Ruszałowa i Andrzej Piotrowski (1999, Szczecin), Joanna Zachowicz i Regina Kramarska (2002, Gdańsk) oraz Andrzej Piotrowski (2010, Szczecin).

W Sudetach zjazdy PTGeol odbywały się wielokrotnie. Często ich organizację inicjowało środowisko akademickie Wrocławia, ale udział pracowników PIG zawsze był istotny. Organizatorem zjazdów w latach 1951 (Wałbrzych), 1957 (Duszniki Zdrój) i 1967 był Henryk Teisseyre, założyciel i pierwszy kierownik Oddziału Dolnośląskiego PIG. Redaktorem przewodnika zjazdu w Świdnicy (1975) był Andrzej Grocholski, spotkanie to organizowało liczne grono pracowników PIG pod kierunkiem Jerzego Kłapcińskiego (ING UWr.). W 1995 r. zjazd odbywał się we Wrocławiu, a redaktorem przewodnika i wiceprzewodniczącym komitetu organizacyjnego był Stefan Cwojdzinski.

Dorobkiem tych prawie stu zjazdów jest kilkadziesiąt tomów przewodników zjazdowych, raz mniej, raz bardziej obfitych. Na zdecydowanej większości z nich widnieje logo Państwowego Instytutu Geologicznego (lub Instytutu Geologicznego). Były one opracowane przez zespoły redaktorskie instytutu, których praca, podobnie jak i samo wydanie przewodników, była opłacona ze środków PIG. W licznych tomach przewodników w przedmowie zwykle są zawarte podziękowania dla dyrektora PIG, ale wszyscy musimy mieć świadomość, że prawdziwymi ich adresatami byli rzeczywisti wykonawcy pracy.

Stuletni okres działania Polskiego Towarzystwa Geologicznego pokazuje jego ścisły związek ze środowiskiem akademickim i Państwowym Instytutem Geologicznym. Zasadą działania towarzystwa naukowego jest to, że spotykamy się, dyskutujemy – czy to na sali konferencyjnej czy w odkrywce – ale nie patrzymy na swoje etykiety instytucjonalne. Jesteśmy towarzystwem – wszyscy jesteśmy sobie potrzebni, żyjemy w symbiozie, a towarzystwo daje nam sposobność do poznania się, wymiany poglądów w komfortowej sytuacji, pozostawiając nasze obowiązki zawodowe w miejscach zatrudnienia.

LITERATURA

- ALEXANDROWICZ S.W. 2008 – Atlas geologiczny Galicji. [W:] Sekcja Geologiczna Komisji Fizjograficznej TNK i AU – działalność i osiągnięcia. [W:] Pawłowski J. (red.), 140 rocznica utworzenia Komisji Fizjograficznej Towarzystwa Naukowego Krakowskiego oraz Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Referaty wygłoszone w czasie sesji naukowej w Krakowie w dniu 18 listopada 2005 r. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. V. Kraków: 94–116.
- FIAŁKOWSKA-MADER A. 2022 – Historia Oddziału Świętokrzyskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego. *Prz. Geol.*, 70 (4): 303–306.
- GOETEL W. 1923 – Powstanie i dwa pierwsze lata Polskiego Towarzystwa Geologicznego. *Ann. Soc. Geol. Pol.*, 1: 100–104.
- LABUS M., SIKORA R., STRZEMIŃSKA K. 2022 – Historia Oddziału Górnośląskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego. *Prz. Geol.*, 70 (4): 319–325.
- MAŚLANKIEWICZ K. 1971 – Pięćdziesięciolecie Polskiego Towarzystwa Geologicznego. *Prz. Geol.*, 19 (7): 322–327.
- PERYT T.M. 2019 – Państwowy Instytut Geologiczny jako państwowa służba geologiczna – sto lat w służbie Niepodległej. *Prz. Geol.*, 67 (7): 519–534.
- PIOTROWSKI A., SYDOR P. 2022 – Historia Oddziału Szczecińskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego. *Prz. Geol.*, 70 (4): 314–319.
- PIWOCKI M., PODEMSKI M., PRZENIOSŁO S. 2004 – Udział Państwowego Instytutu Geologicznego w odkryciach złóż surowców mineralnych. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 39–54.
- PLOCH I. 2022 – Z kart historii Oddziału Warszawskiego. *Prz. Geol.*, 70 (4): 300–302.
- SIKORA R., WAŚKOWSKA A., KOWALCZEWSKA O., KRZYWIEC P., PLOCH I. 2022 – Sto lat Polskiego Towarzystwa Geologicznego (1921–2021). *Prz. Geol.*, 70 (4): 247–266.
- WAŚKOWSKA A., SIKORA R., STARZEC K., ŚLĄCZKA A. 2022 – Dzieje Oddziału Krakowskiego Polskiego Towarzystwa Geologicznego. *Prz. Geol.*, 70 (4): 292–299.